

УДК 930.25(477.5)"17/18"

Н. О. ЛЕМІШ*

ОРГАНІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ В ЛІВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ XVIII – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XIX СТОЛІТТЯ

Розглянуто основні принципи організації та нормативно-правової регламентації архівної справи в Лівобережній Україні XVIII – першої половини XIX ст.; визначено чинники, що впливали на стан збереження та використання архівних документів.

Ключові слова: архівна справа; організація діловодства; законодавчі акти; приватні та державні архіви.

Історія архівної справи – один з основних напрямів сучасних архівознавчих досліджень. Особливості організації архівної справи¹ в різних регіонах України (Лівобережжя, Правобережжя, західні та південні регіони) у XVIII – першій половині XIX ст. зумовлювалися тогочасним адміністративно-політичним устроєм держави та станом нормативно-правової регламентації цієї галузі.

Обраний для дослідження період є часом формування та реорганізації в Лівобережній Україні адміністративно-територіального устрою – від полково-сотенного до губернського. Чернігівщина в період XVIII – першої половини XIX ст. пройшла саме таких шлях.

Організація архівної справи за цих хронологічних меж зазначеного регіону умовно об'єднана назвою, що носила ця територія з кінця XVIII ст. Адже лише в другій половині XVIII ст. (1781 р.) було створено Чернігівське та Новгород-Сіверське намісництва², визначено Чернігів “губернским городом” та приписано його до “Малороссийской губернии, в число уездных городов” (1796 р.)³. Створення губерній замість намісництв відбулося за наказом Павла I від 30 листопада 1796 р. “О восстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тамошним правилам и прежним порядкам”⁴.

У першій половині XIX ст. продовжувався процес інкорпорації Лівобережної України в державну структуру Російської імперії шляхом повсякчасного уведення загальноімперських правил регіонального устрою, зміни способів керування, перегляду повноважень, наданих місцевим чиновникам.

* *Леміш Наталія Олександрівна* – кандидат історичних наук, завідувач кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Конотопського інституту Сумського державного університету.

Визнання в політиці Російської імперії пріоритету на ліквідацію відмінностей в соціальному та адміністративному устрої Лівобережної України від центральних регіонів Російської імперії визначило й вибір важелів керування таким регіоном – генерал-губернаторська форма управління порубіжною територією з “особливим статусом”.

Для аналізу організації архівної справи в Лівобережній Україні обрано досить широке коло архівів як приватних (фамільних, монастирських, церковних), так і державних (архіви адміністративних установ рівня губернії).

Мету цієї статті вбачаємо в розкритті стану зберігання документів у приватних архівних зібраннях та державних архівах, створених у результаті діяльності адміністративних установ; з’ясуванні недостатньо досліджених донині питань щодо принципів організації архівної справи; нормативно-правового регулювання діяльності архівів та процесу зберігання, відбору й знищення архівних документів.

Зазначена мета зумовлює наступні завдання: визначити стан дослідження організації архівної справи в Лівобережній Україні XVIII – першої половини XIX ст.; розглянути основні види архівних установ та проаналізувати їх діяльність; дати характеристику основним законодавчим актам, що удосконалювали існування архівів та роботу з архівними документами; виявити причини негативного стану архівної справи у середині XIX ст. на досліджуваній території.

Запровадження до широкого обігу в Росії термінів “архів”, “бумагохранилище” (у значенні сховища) та “архіваріус” (хранителя письмових актів діяльності державних установ з вирішених справ) відбулося за часів правління Петра I. Саме він, як зазначає М.П. Лихачов, видав першим *“розпорядження по архівній частині з формування та зберігання документів”*⁵.

Від початку XIX ст. відомо кілька проектів реформування архівної справи в Росії – проект Г. А. Розенкампа⁶, М. В. Калачова⁷ та Д. Я. Самоквасова⁸. Проблема стану збереженості архівних документів у різних губерніях, згадуючи в тому числі й Чернігівську, піднімає Д. Я. Самоквасов. У своєму дослідженні “Архивное дело в России” керівник Московського архіву Міністерства юстиції розкриває досить широку історію російського архівного законодавства, починаючи з епохи наказів та завершуючи сучасними для автора часами – кінцем XIX ст., наголошуючи на зв’язку формування та розвитку архівної законодавчої бази з часом запровадження “письмового діловодства в судово-адміністративних установах”⁹.

Питання, пов’язані безпосередньо з практикою роботи з архівними документами, розглядає В. М. Вельдбрехт в окремому розділі “О хранении дел” свого “руководства”. Автор досить ретельно наводить опис операцій, пов’язаних з організацією роботи з документами, що направляються на зберігання до архівів¹⁰.

Опис роботи архівів досліджуваного періоду за результатами аналізу тогочасної законодавчої бази знаходимо у навчальному посібнику за ред. Я. З. Лівшица, В. А. Цикуліна¹¹.

Організацію роботи щодо упорядкування архівних документів досліджуваного періоду на рівні держави було розпочато в кінці XIX ст. Адже саме в цей період у Чернігові було сконцентровано основні “архівні багатства”¹². З метою налагодження архівної справи в губернії в 1896 р. започаткувала роботу Чернігівська вчена археографічна комісія, основним завданням якої було не тільки зосередження та збереження найбільш цінних в історичному відношенні архівних документів, а й публікація у власних періодичних виданнях документальних матеріалів і наукових досліджень. У “Путівнику” Державного архіву Чернігівської області наведено низку прізвищ дослідників, які безпосередньо брали участь в упорядкуванні архівних матеріалів й були членами археографічної комісії. Однак слід зауважити, що вагомих внесок у розвиток цієї справи вніс також і М. М. Плохінський, ім’я якого не згадується у цьому ж “Путівнику”¹³.

У 1898 р. М. М. Плохінський був направлений Московським археологічним товариством до Чернігівської губернії “для ознакомлення с архивами Черниговской губернии”. Дослідник відвідав більше двадцяти архівів і присвятив розкриттю стану зберігання документів у приватних архівних зібраннях та державних архівах дослідження “Архивы Черниговской губернии”¹⁴. Цінність цієї праці полягає, перш за все, в тому, що матеріал, зібраний дослідником, висвітлює не тільки питання кількості існуючих на той час у Чернігівській губернії архівів, але й дає уявлення про стан зберігання в них документів, історію того чи іншого “бумагохранилища”. М. М. Плохінський ставив собі за мету скласти описи оглянутих ним архівів. Крім таких описів автор вносить до своєї праці й низку копій документів, що мають історичну цінність, особливо в наш час. Адже лише незначна кількість архівних документів часів XVIII ст. збереглася до сьогодні у фондах Державного архіву Чернігівської області¹⁵. Завдяки згаданій праці дізнаємося, яким чином зберігалися документи в установах Лівобережної України саме з XVIII ст.

М. М. Плохінський зупиняється на аналізі стану зберігання архівних документів, починаючи з XVIII ст., у різних установах, окремо розглядаючи приватні (фамільні, монастирські, церковні) та “казённые бумагохранилища”. Так, документи архіву Глухівського Петропавлівського монастиря зберігалися в “рухольній” (комірчині, де знаходилися одяг та взуття монахів) на полицях у “в’язках” з написами щодо змісту документів, які в них знаходилися. У Чернігівському П’ятницькому монастирі архівні документи зберігалися в окремо відведеній для цього шафі в приміщенні церкви. У Троїцько-Ільїнському монастирі архів знаходився в ризниці та бібліотеці. Особливий інтерес становить

архів Єлецького монастиря. Як зазначає М. М. Плохінський, саме в цьому монастирі на початок XVIII ст. було створено один із перших систематичних каталогів архівних документів та поділено їх не просто за тематичними “в’язками”, а згруповано у справи: політичного, адміністративного, поліцейського, медичного та судового характеру¹⁶. Що стосувалося зберігання архівних документів при церквах, то певної системності в цій роботі автором не виявлено. Наприклад, архів Глухівської соборної церкви Св. Трійці розміщувався в темній комірчині церковної будівлі: *“бумаги и документы этого архива в беспорядке: дела и разные книги, хотя и уложены на полках, но без всякой системы”*¹⁷.

Зміни в організації архівної справи в Лівобережній Україні почали відбуватися в першій половині XIX ст. у зв’язку з реформуванням та реорганізацією всього державного управління.

У законодавчих актах цього періоду особлива увага приділялась організації підготовки та оформленню документів, що передавалися до архівів. Зазначалося, що справи, які здавалися до архівів, *“должны быть содержимы в надлежащей исправности и порядке”*¹⁸.

Сенат та правлячі імператори впроваджують ряд законодавчих актів, що мали на меті збереження архівних матеріалів в інтересах держави, науки та окремих зацікавлених осіб шляхом створення таких архівних сховищ, керування якими здійснював би безпосередньо Сенат. Це був Петербурзький та Московський державні старих справ архіви та Московський вотчинний та розрядний архіви, а також провінційні архіви – губернських правлінь, казенних палат, палати суду та управи, що теж підлягали контролю з боку Сенату, який у ті часи був єдиним уповноваженим органом управління країною.

Сенат як законодавчий орган, а міністерства як новостворені органи управління мали дещо подібні повноваження щодо законотворення та звітності перед імператором. Сенат продовжував видавати укази, а міністерства – маніфести, “циркулярные предписания”, “предложения”, “положения”, які теж підкріплювалися “высочайшей волей” імператора. Такі “тимчасові регламенти” міністерств, наприклад, щодо архівної служби, інколи суперечили самим указами Сенату і принципами архівного законодавства епохи Петра I та Катерини II. Підтвердженням таких двозначних дій обох гілок вищих державних органів влади імперії є законодавчі акти першої чверті XIX ст. Законодавчі акти Сенату продовжували бути направленими на централізацію архівної системи імперії. Так, протягом 20–30-х років XIX ст. правлячим Сенатом було видано низку указів щодо зберігання справ у архівах, що виражали собою усвідомлення державної ваги та наукової цінності якомога повнішого збереження архівних матеріалів:

*Об урядочени архива Канцелярии Черниговского гражданского губернатора, 1838 г., 31 арк.*¹⁹

*О разборе присутственными местами подлежащих им дел, 1839 г., 4 арк.*²⁰

*О приеме на службу в архив чиновников, 1845 г., 4 арк.*²¹

*О порядке упорядочения архивных дел, подлежащих хранению и уничтожению, 1853 г., 44 арк.*²²

*Дело о порядке делопроизводства в Черниговском губернском правлении, 30 янв. – 28 март., 1845 г., 565 арк.*²³

Протягом другої чверті XIX ст. контроль над архівними службами переходить від Сенату до Комітету міністрів. З'являється безліч “сховищ паперового діловодства” при канцеляріях новостворених адміністративних установ, що поступово призводило до збільшення та неупорядкованості документів, що в них зберігалися²⁴. Саме за таких причин у другій чверті XIX ст. Комітетом міністрів, указами “його імператорської величності” й відповідно генерал-губернаторами та цивільними губернаторами на місцях було видано низку “предписаний”, які, поперше, мали на меті перегляд та упорядкування архівних справ за різні часові періоди, а по-друге, визначали правила щодо їх знищення.

Слід зауважити, що знищення архівних документів було врегульовано на законодавчому рівні лише у 40–50-х роках XIX ст. У 1830-і ж роки, як показує проведений аналіз нормативної бази вищих органів влади та фондів Державного архіву Чернігівської області, відбувалися спроби упорядкувати архівні справи шляхом їх можливої систематизації, а не знищення, продажу на сировину. Зберігання справ, як зазначав В.М. Вельдбрехт, відбувалося двома способами: “производителями”, та “в архивах”. До справ, що знаходяться в “производстве”, відносяться ті, що сформувалися протягом трьох останніх років, внесені до “настоельного” реєстру, є завершеними, але не переданими до архіву, “так, как дела сдаются производителями в архив не каждое отдельно, а по годам”²⁵.

Для зберігання справ при адміністративних установах Чернігівської губернії (Чернігівському губернському правлінні та Канцелярії чернігівського цивільного губернатора) існували архіви, які поділялися на “текущие” та “окончательные”. Загальну характеристику цих видів архівів знаходимо в “Учреждении губернских правлений”²⁶. “Текущий” архів за даним законодавчим актом складала документи, які необхідні були “для справок и соображений по текущему производству дел” (ст. 58), а архів “окончательный” складала справи “не подлежащие более решению и исполнению” (ст. 59). Слід зауважити, що цей акт чи не найпершим регламентував роботу архівів як окремих одиниць у структурі канцелярій та інших “присутственных” місць, виокремлюючи при цьому такий розділ: “Архивы при канцеляриях губернских, уездных и городских присутственных мест”, “Архивы губернских правлений” (розділ I, глава II, отд. 1, 10)²⁷.

Під час передачі справ до архіву Канцелярії чернігівського цивільного губернатора та Чернігівське губернське правління, наприклад, використовували описи (“Опись книгам и делам, которые предполагаются к отправлению в архив”) в табличній формі, що містила таку інформацію: 1) “№ книги”; 2) “архивный номер”; 3) “содержание дела и книг”; 3) “число листов”.

Зважаючи на прийняття різного роду нормативних документів, що стосувалися організації архівної справи, саме питання стану описування архівних справ та їх упорядкованості в першій половині XIX ст. залишалось одним з найменш вирішених та організованих. Про такий незадовільний стан зберігання документів згадує М.І. Жуков – військовий генерал-губернатор Малоросійського генерал-губернаторства – в “предписании” до Чернігівського губернського правління від 11 вересня 1838 р. “Об упорядочении Архива Канцелярии губернатора”. Звертаючись до правителя Канцелярії чернігівського цивільного губернатора Ференса, генерал-губернатор просить звернути увагу на стан документів, що були створені ще за інших правителів Канцелярії й знаходяться *“в совершенном беспорядке в Канцелярии, а другие – в губернском Архиве не только без описей и алфавитов, но нешитыми и даже неразобранными по годам”*, та наказує *“забрать из архива 500 связок таких бумаг, которые в оный издаваемы и находятся там в беспорядке”*. До документів, які направлялися на перевірку та доопрацювання, були віднесені такі, що створювалися ще в тогочасній Малоросійській губернії, починаючи з 1780 до 1804 р. Саме ці документи, як зазначає в “предписании” М.І. Жуков, були здані до архіву лише за одним тальки описом та *“лежали в сыром месте, пришли в гнилость”*. Але сама Канцелярія чернігівського цивільного губернатора орендувала невелике приміщення, тому не мала змоги зберігати велику кількість документів чи брати їх з архіву для доопрацювання, тому генерал-губернатор дозволяє архіваріусу *“принимать дела систематически по мере привода их в порядок”*²⁸.

Такий стан організації архівної справи є типовим не лише для Чернігівської губернії – схожою ситуація була в усій імперії. Уже в першій чверті XIX ст., як зазначає Д.Я. Самоквасов, безлад у роботі канцелярій чинних установ, посилювався до стану, що характеризувався указом Сенату від 11 листопада 1820 р. як “упущения”, серед яких найвагомішим було *“чрезвычайное небрежение о сохранении и целости дел, книг и реестров, содержащихся в архивах...”*²⁹.

Причини негативної ситуації щодо зберігання архівних документів слід шукати, починаючи від часів законодавчого оформлення самих архівних установ – від початку XVIII ст. до середини XIX ст. Саме за цей період архіви пройшли шлях від централізації до децентралізації, яка призвела до неконтрольованості зберігання архівних документів з боку органів державної влади.

Що стосується збереження та систематизації архівних документів Канцелярії чернігівського цивільного губернатора та Чернігівського губернського правління, то саме “предписание”, видане військовим губернатором Малоросійського генерал-губернаторства М.І. Жуковим на основі указу імператора, датоване 11 вересня 1838 р., дало можливість визначити стан збереженості та умови зберігання таких документів у цілому. За цим “предписанием” генерал-губернатор наказує упорядкувати архівні документи, починаючи від 1780-го р. до 1838 р. включно, а саме:

перевірити нумерацію та скріплення аркушів у справах, а також “проверить их по описи”;

“дела 1780–1798 гг. ...оставить по-прежнему для хранения в архиве”;

“бумаги ветхие, пришедшие в гнилость собирать в одно место, подавать об них рапорт к надлежащему тогда по суждению к определению”;

здавати перевірені архівні документи тільки після надання “об оных предварительно губернскому правлению описи и не прежде приступать к самой сдаче”³⁰.

Цей розпорядчий документ позитивно вплинув на організацію роботи з архівними документами в архівних підрозділах Чернігівської губернії, про що свідчить рапорт колезького реєстратора Маллеревського щодо упорядкування архівних документів у Канцелярії чернігівського цивільного губернатора. За одинадцять років (з 1828 по 1838 рр.) колезький реєстратор звітує за “12 описям, по коим сданы в Губернский архив 24106 дел и 116 томов: указов, предписаний, реестров и других книг, докладывая, что на всех этих описях учинены архивариусу им в прием всех дел ихних надлежащие росписи”³¹. Можливо, саме завдяки згаданим документам, маємо змогу нині працювати зі збереженими у великому обсязі фондами, починаючи з кінця XVIII ст.

Ситуація щодо упорядкування (“разбора”) архівних справ докорінно змінюється у 40–50-х р. XIX ст. Указом від 2 січня 1845 р. “Учреждения для губернских правлений”, а на його основі й указу безпосередньо Чернігівському губернському правлінню від 16 березня 1845 р. від імені “його імператорської величності”, уперше за часи існування архівів як державних установ було дозволено знищення документів або їх продаж на паперові фабрики³². У § 299–300 зазначеного законодавчого акта наводиться перелік справ, які підлягають знищенню через 10 років, та пояснюється сам механізм їх знищення. До них віднесено за “Учреждением...” такі чотири їх види:

- 1) “все производства ревизионного стола”;
- 2) “запросы и справки по объявляемым распоряжений других мест”;
- 3) “все наряды ведомостей (за исключением журналов по установлению цен и такс)”;

4) “формуляры чиновников за исключением отслуживших собственно по правлению”³³.

Але список, наведений в “Учреждении...”, не був досконалим, й знищенню підлягали документи важливого державного значення. На такі висновки наштовхує аналіз низки нормативних документів пізнішого часу, що конкретизують питання видів номіналів архівних документів, які не мають підлягати знищенню. Але згадані укази та “циркулярные предписания” починають з’являтися майже через десять років після набуття чинності “Учреждения...”. А саме:

“циркулярные предписания” Міністерства внутрішніх справ:

“Описание трёх родов архивных дел, которые не должны лежать уничтожению” (від 9 грудня 1852 р. № 189);

“дополнения к циркуляру” “О распространении циркулярного предписания и на архивные дела городских дум и квартирных комиссий” (від 5 березня 1853 р. № 51);

“циркулярное предписание” в доповнення до циркулярів № 189, 51 “О порядке разбора старых архивных дел в уездных присутственных местах” (від 6 вересня 1854 р. № 140);

“предписания” Малоросійського військового генерал-губернатора та Чернігівського цивільного губернатора: “О порядке упорядочения архивных дел, подлежащих хранению и уничтожению” (від 6 жовтня 1854 р. № 16632)³⁴.

Зазначені факти свідчать про невизначено велику кількість архівних документів, що були знищені протягом десятиріччя до прийняття згаданих нормативів. Підтвердження такого негативного факту знаходимо у особистому зверненні до Малоросійського військового губернатора та до Чернігівського цивільного губернатора тогочасного міністра внутрішніх справ Д. Г. Бібікова: *“среди дел, что были представлены на уничтожение, оказывается, что в описи нередко включаются такие дела, которые именно предписано хранить в архиве”*. Серед причин недбалого ставлення до виконання норм закону, міністр також називає винними *“губернское начальство, которое не подвергает большею частью описи подлежащему рассмотрению и, передавая их в министерство, удостоверяет только, что к уничтожению дел по заключениям комиссий нет препятствий”* (звернення міністра внутрішніх справ до генерал-губернатора Малоросійської губернії від 5 листопада 1854 р. № 180)³⁵.

Не менш вагомою причиною масового знищення архівних документів є також некомпетентність чиновників на місцях та недосконалість самих нормативних документів. Наприклад, у рапорті до Чернігівського губернського правління “гласного секретаря” Григорія Зиміна Контотопської міської думи, що звертається з проханням пояснити, як потрібно вчиняти з *“денежными книгами – ... повергнуть продаже или*

уничтожению, нежели оные к числу подлежащих к уничтожению не подлежат ?”, чітко виявляється така причина³⁶.

У другій половині XIX ст. Чернігівське губернське правління та Канцелярія чернігівського цивільного губернатора мали один спільний архів, яким опікувалась Історико-філологічне товариство при Імператорському Харківському університеті³⁷.

Отже, у XVIII – першій половині XIX ст. організація архівної справи на території Лівобережної України зазнає реорганізації через зміну нормативної бази та органів управління. Сенат, втрачаючи значення вищого органу правлячої влади, передає певні повноваження новоствореним міністерствам. Контроль за діяльністю архівних установ стає більш бюрократизованим. Нормативно-правова неврегульованість питань архівного збереження документів призвела до знищення значної кількості документів державної та загальної історичної ваги.

¹ Під архівною справою розуміємо “галузь життєдіяльності суспільства, яка охоплює наукові, організаційні, правові технологічні, економічні та інші питання діяльності юридичних та фізичних осіб, пов’язані з нагромадженням, обліком, зберіганням архівних документів та використанням відомостей, що містяться в них”: Архівознавство : підручник / редкол.: Я.С. Калакура [та ін.]. – К., 1998. – С. 13.

² Указ “Об учреждении Губерний и о расписании к ним городов” от 18 декабря 1708 г. // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 1-е. – СПб., 1830 – Т. 4, № 2218. – С. 436.

³ Указ “Об учреждении Губерний Малороссийских: Черниговской и Полтавской и Белорусских: Могилевской и Витебской” // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 1-е. – СПб., 1830. – Т. 27, № 20162. – С. 59.

⁴ Указ “О возстановлении в Малороссии правления и судопроизводства сообразно тамошним правилам и прежним порядком” от 30 ноября 1796 года // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 1-е. – СПб., 1830. – Т. 24, № 17594. – С. 212.

⁵ Лихачев Н. П. Дипломатика : из лекций, читанных в Санкт-Петербургском Археологическом институте / Н. П. Лихачев. – СПб., 1901. – С. 76.

⁶ Макаров А. Н. Проект архивной реформы бар. Г. А. Розенкампа (1820 г.) / А. Н. Макаров // Исторический архив. – Пг., 1919. – Кн. 1.

⁷ Калачов Н. В. Архивы, их государственное значение, состав и устройство / Н. В. Калачов // Сборник государственных знаний. – Т. 4. – СПб.: Изд-во Д. Е. Кожанчикова, 1877. – С. 181–219.

⁸ Самоквасов Д. Я. Архивное дело в России / Д. Я. Самоквасов. – М., 1902. – Кн. 1. – 140 с.

⁹ Там само. – С. 1.

¹⁰ Вельдбрехт В. Общие основания русского делопроизводства с приложением основных его форм / В. Вельдбрехт. – СПб., 1854. – 122 с.

¹¹ История делопроизводства в СССР : учеб. пособие / под ред. Я. З. Лившица, В.А. Цикулина. – М. : МГИАИ, 1974. – 170 с.

¹² Державний архів Чернігівської області : анотов. реєстр описів. – Чернігів : Деснян. правда, 2005. – Т. 1, ч. 1: Фонди дорадянського періоду. – 408 с.

¹³ Державний архів Чернігівської області : путівник. – Чернігів : Деснян. правда, 2001. – 600 с.

¹⁴ *Плохинский М. М.* Архивы Черниговской губернии / М. М. Плохинский. – М. : Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – С. 5.

¹⁵ Державний архів Чернігівської області : путівник. – Чернігів : Деснян. правда, 2001. – 600 с.

¹⁶ *Плохинский М. М.* Архивы Черниговской губернии / М. М. Плохинский. – М. : Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – С. 57.

¹⁷ Там само. – С. 75.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Держархів Чернігівської обл., ф. 128, оп. 1, спр. 5932, арк 31.

²⁰ Там само, спр. 6786, арк 4.

²¹ Там само, ф. 127, оп. 1, спр. 175, арк 4.

²² Там само, спр. 442, арк 44.

²³ Там само, спр. 838, арк 565.

²⁴ *Плохинский М. М.* Архивы Черниговской губернии / М. М. Плохинский. – М. : Печатня А. И. Снегиревой, 1899. – С. 75.

²⁵ *Вельдбрехт В.* Общие основания русского делопроизводства с приложением основных его форм / В. Вельдбрехт. – СПб., 1854. – С. 67.

²⁶ Высочайше утвержденное учреждение Губернских правлений от 2 января 1845 г. // Полное собрание законов Российской империи : собр. 2-е. – СПб., 1846. – Т. 20, №18580. – С. 70.

²⁷ Там само.

²⁸ Держархів Чернігівської обл., ф. 128, оп. 1, спр. 5932, арк. 2.

²⁹ *Самоквасов Д. Я.* Архивное дело в России / Д. Я. Самоквасов. – М., 1902. – Кн. 1. – С. 25.

³⁰ Держархів Чернігівської обл., ф.128, оп. 1, спр. 5932, арк. 2.

³¹ Там само, арк. 5.

³² Там само, ф. 127, оп. 1, спр. 838, арк. 25–27.

³³ Там само, арк. 26.

³⁴ Там само, спр. 442, арк. 16, 23, 33.

³⁵ Там само, арк. 34.

³⁶ Там само, арк. 28.

³⁷ Державний архів Чернігівської області : путівник. – Чернігів : Деснян. правда, 2001. – С. 118.

Рассмотрены основные принципы организации и нормативно-правовой регламентации архивного дела в Левобережной Украине первой половины XIX в.; определены те основополагающие, которые влияли на состояние хранения и использования архивных документов.

Ключевые слова: архивное дело; организация делопроизводства; законодательные акты; органы государственной власти; административные учреждения.

The article deals with the basic principles of organization and legal regulation of archives in Left Bank Ukraine 18th – in the first half of the 19th c. and the factors affecting the state of keeping and using archival documents.

Keywords: organization of archives; organization of record keeping; the legislation; the public authorities; administrative institutions.